

Pertti Perinivan kuntalaisaloite uskonnollisen ja katsomuksellisen sitoutumattomuuden toteuttaminen perusopetuksessa ja varhaiskasvatuksessa Opetushallituksen ohjetta noudattaen

**Kaupunginhallitus 24.02.2025 § 72
594/12.00.00/2024**

Valmistelu

Kuntalaisaloite: Uskonnollisen ja katsomuksellisen sitoutumattomuuden toteuttaminen perusopetuksessa ja varhaiskasvatuksessa Opetushallituksen ohjetta noudattaen

Pertti Periniva: Esitän, että Kemin kaupunki alkaa noudattamaan seuraavaa Opetushallituksen kohtaa: Opetuksen järjestäjä voi päätyä myös siihen, ettei koulun työsuunnitelmassa määriteltynä työaikana järjestetä uskonnollisia tilaisuuksia tai toimituksia. (OPH - 3903 - 2022)

PERUSTELUT

OPH:n ohjeen yhtenä tarkoituksena on edistää yhdenvertaisuutta ja sama tavoite on mainittu ensimmäisenä Kuntaliitonkin hyvän hallinnon perusteissa. Myös Suomen perustuslain mukaan yhdenvertaisuus on tärkeää. Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Evankelis-luterilaisen kirkon uskonnollisten tilaisuuksien järjestäminen peruskouluissa ja päiväkodeissa suosii käytännössä yhtä uskonnollista yhdyskuntaa, ainakin niitä jäseniä, jotka haluavat osallistua uskonnonharjoitustilaisuuksiin, ja asettaa muut eri asemaan eli toimii syrjivästi, yhdenvertaisuutta vastaan.

Valintapakko uskonnollisen ja vaihtoehtoisen tilaisuuden välillä rikkoo perheiden yksityisyyden suojaa. Uskontoa ja vakaumusta koskevien erityisten henkilötietoryhmien muodostaminen ja käsittely on lähtökohtaisesti jopa kielletty. Koulun ja päiväkodin ei tulisi pakottaa huoltajia ilmaisemaan lapsensa kautta suhtautumistaan ev.-lut. kirkon uskonnollisiin tilaisuuksiin.

Uskonnollisten tilaisuuksien ja toimitusten järjestäminen on ristiriidassa myös Perusopetuksen opetussuunnitelman ja varhaiskasvatuksen perusteiden kanssa, koska niissä todetaan, että opetuksen ja kasvatuksen tulee olla uskonnollisesti ja katsomuksellisesti sitoutumatonta ja että opetuksen pitää pohjautua tieteelliseen tietoon.

Suomalaiseen kulttuuriin ei aikuisillakaan kuulu uskonnollisten ja niille vaihtoehtoisen tilaisuuksien liittäminen työelämään. Jumalanpalvelukset ja hartaustilaisuudet ovat yksityisen ja yhteisöllisen toiminnan piirissä. Niin tulisi olla myös lasten kasvatuksessa ja koulutuksessa.

Vastine: Johtava rehtori Piia Hulkkonen

Opetushallitus on antanut esi- ja perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen järjestäjien tueksi ohjeet, joissa käsitellään katsomuskasvatuksen ja katsomusaineiden opetuksen sekä juhlien ja uskonnollisten tilaisuuksien järjestämistä uskonnonvapauden näkökulmasta. (OPH-3903-2022) Ohjeiden aihepiiriä koskeviin säädöksiin

ei ole tullut muutoksia, mutta uudistuksia ja täydennyksiä on tehty muun muassa eduskunnan perustuslakivaliokunnan mietintöjen ja ylimpien laillisuusvalvojen uusimpien ratkaisujen pohjalta. Uudistetuissa ohjeissa korostuu opetuksen järjestäjien tiedotusvastuu sekä yhteistyö huoltajien kanssa.

Aluehallintovirasto on ottanut kantaa ratkaisuihinsa koulussa järjestettäviin uskonnollisiin tilaisuuksiin. Uskonnolliset tilaisuudet eivät kuulu perusopetuksen oppimäärään. Näin toteutuvat hallintolain 6 §:ssä säädetty puolueettomuuden ja tasapuolisuuden vaatimukset sekä perustuslain 11 §:ssä vahvistettu vakaumuksenvapaus. Samalla kouluissa on katsottu, että opetus kiinnittyy ympäröivään yhteiskuntaan ja koulu ilmentää osaltaan sitä todellisuutta, jossa ihmiset elävät. Lainsäädännössä vahvistetut perusopetuksen tavoitteet tukevat tätä käsitystä. (ESAVI/30573/2023).

Varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen ja lukiokoulutuksen tavoitteet keskittyvät paitsi akateemiseen kehitykseen, myös lapsen ja nuoren kokonaisvaltaiseen kasvattamiseen ja yhteiskunnan monimuotoisen arvopohjaisen ajattelun tukemiseen. Opetuksessa on tärkeää, että oppilaat saavat mahdollisuuden tutustua monenlaisiin maailmankatsomuksiin. Opetussuunnitelman mukaan koulujen tulee tarjota oppilaille laaja-alaista tietoa kulttuurista, uskonnoista ja yhteiskunnallisista arvoista. Varhaiskasvatuksessa ja kouluissa eri kulttuuri- ja kielitaustoista tulevat ihmiset kohtaavat toisensa ja tutustuvat monenlaisiin tapoihin, yhteisöllisiin käytäntöihin ja katsomuksiin. Uskonnolliset tilaisuudet voivat tarjota lapsille ja oppilaille mahdollisuuden tutustua suomalaisen kulttuurin ja yhteiskunnan monenlaisiin tapoihin, yhteisöllisiin käytäntöihin ja katsomuksiin ja tarjoavat tilaisuuksia harjoitella toimimista eri tilanteissa.

Perusopetuslaissa säädetyn julkisen hallintotehtävän ytimessä on opetuksen järjestäminen. Oppivelvollisilla lapsilla on oikeus saada työpäivinä opetussuunnitelman mukaista opetusta (perusopetuslaki 30 § 1 mom.). Toisaalta osa työajasta saadaan käyttää työelämään tutustuttamiseen sekä lukuvuoden päättäjäisiin ja muihin yhteisiin tapahtumiin (perusopetusasetus 3 § 5 mom.). Lisäksi päivän työ aloitetaan lyhyellä päivänavauksella (perusopetusasetus 6 §). Opetukseen tarkoitettua aikaa voidaan siten käyttää vähäisesti muuhun toimintaan, johon voivat kuulua uskonnolliset tilaisuudet, kun niiden katsotaan toteuttavan perusopetuksen tavoitteita. Puolueettomuuden vaatimus joka tapauksessa edellyttää, että uskonto ei näy koulun arjessa enemmän eikä saa koulussa suurempaa roolia kuin ympäröivässä yhteiskunnassa muutoin. (ESAVI/30573/2023)

Katsomusaineiden opetus, esiopetuksen katsomuskasvatus, uskonnolliset tilaisuudet ja yhteiset juhlat tulee suunnitella siten, että toiminnan luonne on selvää oppilaille, opiskelijoille huoltajille henkilökunnalle ja mahdollisille yhteistyökumppaneille. Tilaisuuksista ja tapahtumista tiedotettaessa tulee kiinnittää huomiota siihen, että oppilaat, opiskelijat ja huoltajat voivat ymmärtää, onko kyse katsomusaineiden opetuksesta, uskonnollisesta tilaisuudesta vai muusta tilaisuudesta. (EOAK/3017/2019)

Yhteiset juhlat

Perusopetusasetuksen (852/1998) 3 §:n 5 momentin mukaisia lukuvuoden päättäjäiset ja muut yhteiset tapahtumat, jotka ovat kaikille oppilaille tarkoitettuja eivät voi olla uskonnollisia tilaisuuksia, eikä niille järjestetä vaihtoehtoisia tilaisuuksia. Perustuslakivaliokunnan mukaan koulun perinteisiin juhliin voi sisältyä uskonnollista alkuperää olevia traditioita, esim. virsi. Harkinnassa tulee kiinnittää huomiota juhlasta muodostuvaan

kokonaisuuteen ja uskonnollisten elementtien osuuteen siinä. Aluehallintoviranomaisen ratkaisujen perusteella oppilaita ei saa pakottaa tai painostaa toimimaan vakaumuksensa vastaisesti, esimerkiksi laulamaan virsiä.

Koulun yhteiset juhlat ovat tarkoitettut kaikille koulun oppilaille ja heidän huoltajilleen ja näin juhlien järjestelyissä, kuten juhlapaikan valinnassa ja ohjelmassa tulee pyrkiä siihen, etteivät järjestelyt rajaa ketään jäämään pois juhlasta vakaumukseen liittyvien syiden vuoksi. Tarvittaessa oppilaan siirtyminen toiseen tilaan osaksi aikaa toteutetaan kouluissa hienotunteisesti, vaihtoehtoista ohjelmaa ei järjestetä.

Uskonnollisia tiloja voidaan käyttää oppimisympäristöinä myös muussa yhteydessä kuin osana katsomusopetusta, esimerkiksi kulttuuriperinnön, taiteen, arkkitehtuurin ja historian näkökulmista.

Uskonnolliset tilaisuudet

Opetuksen järjestäjä voi päättää, järjestetäänkö esi- ja perusopetuksen tai lukiokoulutuksen yhteydessä uskonnollisia tilaisuuksia ja toimituksia. Tilaisuudet ovat uskonnon harjoittamista ja järjestetään erillään muusta toiminnasta. Tilaisuudet ovat kaikille oppilaille ja opiskelijoille vapaaehtoisia. Tilaisuuksiin osallistuminen ei ole sidoksissa siihen, kuuluuko oppilas/opiskelija johonkin uskonnolliseen yhdyskuntaan.

Koulun tulee huolehtia, että uskonnonvapaus toteutuu. Uskonnollisista ja niille vaihtoehtoisista tilaisuuksista sekä niiden sisällöstä tulee tiedottaa ajoissa ja tilaisuus tulee nimetä siten, että muodostuu käsitys sen uskonnollisesta luonteesta. Koulun tulee näin selvittää, osallistuvatko oppilaat uskonnollisiin tilaisuuksiin, joita koulussa järjestetään.

Perusopetuksessa oppilaan huoltaja ja lukiokoulutuksessa opiskelija ilmoittaa, osallistuuko oppilas/opiskelija uskonnolliseen tilaisuuteen. Jos ilmoitus annetaan toistaiseksi, esimerkiksi kerran lukuvuodessa, oppilaan huoltaja tai opiskelija voi aina muuttaa tilaisuuskohtaisesti ilmoitustaan. Jos huoltaja ei tee ilmoitusta, koulun tulee kuulla oppilaan mielipidettä ja toimia sen mukaisesti.

Uskonnollisille tilaisuuksille tulee järjestää vaihtoehtoista toimintaa. Vaihtoehtoisen toiminnan tulee olla, uskonnollista sisältöä lukuun ottamatta, luonteeltaan ja tavoitteiltaan mahdollisimman samankaltaista kuin siinä tilaisuudessa, jonka tilalla muuta toimintaa järjestetään. Yhdenvertainen kohtelu edellyttää, että kun huoltajilta kysytään uskonnollisiin ja kaikille sopiviin tilaisuuksiin osallistumisesta, valittavissa ovat kummatkin vaihtoehdot. Yhdenvertainen kohtelu edellyttää nimenomaan kahden tilaisuuden järjestämistä. Negatiivinen uskonnonvapaus turvataan aina kun huoltajalla on kertaluontoisestikin mahdollisuus valita, osallistuuko lapsi kaikille sopiviin tilaisuuksiin, koska nämä tilaisuudet eivät sisällä uskonnon harjoittamista.
(ESAVI/30573/2023)

Vaihtoehtoista tilaisuutta ei ole välttämätöntä järjestää samanaikaisesti uskonnollisen tilaisuuden kanssa, mutta järjestelyjen tulee olla oppilaiden/opiskelijoiden kannalta tasapuolisia. Koulu/oppilaitos voi myös sopia, että oppilaille ja näiden huoltajille/ opiskelijoille tiedotetaan mahdollisuudesta osallistua vapaa-aikana uskonnollisten yhdyskuntien järjestämiin tilaisuuksiin. Vakaumukseen liittyviin ristiriitatilanteisiin tulee suhtautua kunnioittavasti ja niiden selvittämiseen tulee etsiä kuhunkin tilanteeseen sopivia ratkaisuja. Tällaisten ratkaisujen etsiminen on

perusteltua toteuttaa tarvittaessa koulu- tai luokkakohtaisesti.
(EOAK/1609/2019; EOAK/1417/2019.)

Opetuksen järjestäjän tulee noudattaa henkilötietojen käsittelyä koskevia EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen (2016/679) ja sitä täydentävän tietosuojalain (1050/2018) säännöksiä. Eduskunnan oikeusasiamiehen ennen tietosuoja-asetuksen voimaantuloa voimassa olleen henkilötietolain voimassaoloaikana antaman ratkaisun (EOAK/1825/2016) perusteella opetuksen järjestäjällä on oikeus käsitellä tilaisuuksiin ilmoittautumisiin liittyviä tietoja.

Oppilaita koskevien henkilötietojen käsittelylle on määritelty lakisääteisten tehtävien perusteella tarkoitukset, joihin henkilötietoja käytetään. Oppilas/opiskelijarekisteriin tallennetaan tietoja mm. oppilaan/opiskelijan valitsemista oppiaineista ja oppimääristä. Tällaisia tietoja ovat esimerkiksi kielivalinnat ja muut ainevalinnat. Osa tallennettavista tiedoista on salassa pidettäviä ja arkaluonteisia. Esimerkiksi arkaluonteisena tietona tallennetaan tieto uskonnon ja elämäkatsomustiedon opetukseen osallistumisesta. Opetuksen oppimäärien kannalta on merkitystä, onko lapsi jonkin uskonnollisen yhdyskunnan jäsen vai ei. (Opetushallituksen oppaat ja käsikirjat 2013:7 Julkisuus ja tietosuoja opetustoimessa).

Kemin kaupungin varhaiskasvatuksessa, esi- ja perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa noudatetaan Opetushallituksen ohjetta perusopetuksen ja lukion uskonnon ja elämäkatsomustiedon opetuksen sekä esiopetuksen katsomuskasvatuksen järjestämisestä sekä yhteisistä juhlista ja uskonnollisista tilaisuuksista esi- ja perusopetuksessa ja lukiossa (OPH-3903-2022).

Esittelijä	Kaupunginjohtaja Matti Ruotsalainen
Päätösehdotus	Kaupunginhallitus merkitsee johtavan rehtorin vastauksen tiedoksi ja saattaa sen aloitteen tekijän tietoon.
Päätös	Kaupunginhallitus merkitsi johtavan rehtorin vastauksen tiedoksi ja saattaa sen aloitteen tekijän tietoon.